

Literature:

1. Qayyum, U., Anjum, S. & Sabir, S. Religion and economic development: new insights. *Empirica*. 2020. 47. P. 793–834. URL: <https://doi.org/10.1007/s10663-019-09456-3>
2. Kharitonov D. The Impact of Religion on Economic Development. 2020. URL: <https://ssrn.com/abstract=3539228>
3. Barro R. J. and McCleary R. M. 2003. Religion and economic growth across countries. *American Sociological Review*. 68(5). P. 760–781.
4. Rubin J. *Rulers, Religion, and Riches: Why the West Got Rich and the Middle East Did Not*. New York: Cambridge University Press, 2017. 296 p.
5. Tabash M. I., Dhankar R. S. The Flow of Islamic Finance and Economic Growth: an Empirical Evidence of Middle East. *Journal of Finance and Accounting*. 2014. Vol. 2. No. 1. P. 11–19. doi: 10.11648/j.jfa.20140201.12

УДК 94 (520:540)+316.722

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-84>

Капранов С. В.

ORCID: 0000-0003-0320-0991

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,

старший науковий співробітник відділу

Азіатсько-Тихоокеанського регіону

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ОКАКУРА ТЕНСІН ТА РОЗВИТОК ДІАЛОГУ КУЛЬТУР ЯПОНІЇ ТА ІНДІЇ (КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.)

Ключові слова: японсько-індійські зв'язки, індійська культура, японська культура, діалог культур, Окакура Тенсін.

Історія японсько-індійських культурних зв'язків своїм корінням сягає щонайменше VI ст., коли на Японські острови прийшов буддизм. Проте для цього йому довелося подолати простори Центральної Азії, Китаю та Корейського півострову. Відтоді й майже до кінця ХІХ ст. ці зв'язки залишалися, по-перше, односторонніми, по-друге, опосередкованими. Лише після Реставрації Мейдзі (1868 р.) склалися передумови для повноцінного діалогу культур (як не парадоксально, але склалися вони завдяки колоніальній

експансії Заходу). Помітну роль у становленні й розвитку цього діалогу відіграв японський вчений-мистецтвознавець і мислитель Окакура Тенсін (岡倉天心, 1863–1913). Його інтерес до Індії виник в результаті пошуків першоджерел японського мистецтва: його потужна буддійська складова, звісно, мала індійське походження. Цей інтерес підігрівався ідеями паназіатизму, які в той час ставали дедалі популярнішими не лише в Японії. Ще одним чинником стала причетність Окакури до кола учнів Маруями Канцьо (丸山貫長, 1844–1927), який прагнув об'єднати буддійські школи на засадах вчення про неподвійність (*фудзі 不二*) [1, р. 50]. Це стало причиною інтересу до адвайта-веданти.

Окакура побував в Індії двічі: перший раз у 1901–1902 рр., другий – у 1912 р. Безпосереднім поштовхом для першої поїздки стало знайомство з Жозефіною Мак-Леод (1858–1949), ученицею філософа й релігійного діяча Свами Вівекананди (1863–1902). Офіційною метою подорожі було дослідження буддійських пам'яток в Індії, подорож спонсорувала Адміністрація охорони національних скарбів при Міністерстві внутрішніх справ Японії [2, р. 190]. Окакура також мав задум організувати в Японії всесвітній конгрес релігій, проте ця ідея залишилася нереалізованою. Метою другої поїздки було придбати твори мистецтва для Бостонського музею витончених мистецтв. Окакура побував у Мадрасі, Калькутті, Варанасі, Бодг-Гаї, Аджанті тощо, зустрівся з Вівеканандою, зав'язав дружні стосунки з Рабіндранатом Тагором (1861–1941), Прямбадою Деві (1871–1935), сестрою Ніведітою (Маргарет Нобл, 1867–1911), Сурендранатхом Тагором (1872–1940), Абаніндранатхом Тагором (1871–1951), Гаганендранатхом Тагором (1867–1938), Нандалалом Босом (Bose, 1882–1966) та іншими визначними діячами культури. Він відвідав Шантінікетан (майбутній університет Вішва-Бгараті), де започаткував зв'язки цього навчального закладу з Японією, які плідно розвиваються до нашого часу. Окакура також сприяв знайомству з Індією та індійськими інтелектуалами представників японського буддійського духовенства, як от Хорі Сітоку (堀至徳, 1876–1903) та Ода Токуно (織田得能, 1860–1911), а також митців: Йокоями Тайкана (横山大観, 1868–1958), Хісиди Сюнсо (菱田春草, 1874–1911), Араї Кампо (荒井寛方, 1878–1945) тощо. Це, зокрема, вилилося у плідні творчі контакти між індійськими та японськими художниками.

Подорожі до Індії мали значний вплив і на творчість самого Окакури Тенсіна. В Індії він відкрив для себе спадщину бенгальського історика Раджендралала Мітри (1822–1891). Там японський мислитель написав свої перші англомовні книжки за активної допомоги сестри Ніведіти. Ідеї, викладені в них, значною мірою сформувалися в дискусіях з індійськими інтелектуалами. Ще один плодом культурного діалогу стало лібрето опери «Біла лисиця» [3], написаної на сюжет японської легенди,

але під значним впливом творчості Рабіндраната Тагора та Пріямбади Деві. Окакура Тенсін зробив значний внесок у розбудову культурних зв'язків Індії та Японії; і варто наголосити, що, незважаючи на колоніальний статус першої, це були безпосередні зв'язки, не опосередковані метрополією.

Література:

1. Shimizu E. Kakuzō Okakura in Cultural Exchange between India and Japan: dialogue with Swami Vivekananda and Rabindranath Tagore // Culture as Power: Buddhist Heritage and the Indo-Japanese Dialogue. New York and London: Routledge, 2021. Pp. 49–68.
2. Fukuyama Y. Japanese encounters with Ajanta // Culture as Power: Buddhist Heritage and the Indo-Japanese Dialogue. New York and London: Routledge, 2021. Pp. 189–208.
3. 清水恵美子. 岡倉覚三のオペラ台本「The White Fox」—内在する歌舞伎とヴァーグナー—//比較文学, 2007, No. 49. 頁7–20.

УДК 233-18

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-85>

Карніцький М. М.

ORCID: 0000-0002-0069-0860

доктор філософських наук, доцент,

доцент аграрного факультету

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля

м. Дніпро, Україна

ПИТАННЯ ПРО ОСНОВУ СВІДОМОСТІ У КЕНІ УПАНІШАДІ

Ключові слова: упанішади, санкх'я, Атман, субстанція, Брагман, процес, час, пуруша, свідомість.

Брагман в упанішадах розуміється як абсолютна реальність. Він лежить в основі всього космосу і тотожний з Атманом – основою свідомості. Надалі в різних напрямках індуїзму абсолютну реальність розуміли як імперсональну, так і як божественну особистість, але все одно вона вважалася першоосновою всього буття. Але Кена упанішада ставить питання, яке виходить за межі цього розуміння Брагмана. Напевно, всі в дитинстві замислювалися: «Чому я саме я, а не хтось інший?» Це